

Waterbedrijven als partner in gebiedsprocessen

STEEF VAN BAALen, VITENS OVERIJSSel

TWAN TIEBOSCH, ACCANTO

Wie denkt dat de afstemming tussen ruimte en water een spel is tussen provincie, gemeenten en waterschappen, gaat en passant voorbij aan de waterleidingbedrijven die vanwege hun deskundigheid een volwaardige gesprekspartner voor ruimtelijke partners willen en kunnen zijn. Vitens schuift graag aan tafel om het gesprek aan te gaan over duurzame drinkwaterwinningen. In het artikel "Duurzame drinkwatervoorziening vormt basis voor grondstofbescherming" (H₂O nr. 4 uit 2001) gaven WMO en Waterbedrijf Gelderland (nu onderdeel van Vitens) aan hoe zij met het begrip duurzaamheid omgaan. De reacties op deze visie maken echter ook duidelijk dat het begrip duurzaamheid door verschillende partijen op verschillende manieren geïnterpreteerd wordt. Daarom is het van belang om het vrij abstracte begrip verder te concretiseren en daarmee gespreksruimte te creëren. In het kader van de afronding van het Lange Termijn Plan-Drinkwatervoorziening is deze uitwerking opgepakt. Dit artikel gaat dieper in op de aspecten 'beïnvloeding' (invloed van waterwinning op het watersysteem) en 'grondstofbescherming' (invloed van de omgeving op een waterwinning), om op basis hiervan aan te geven op welke wijze een waterbedrijf partner kan zijn in gebiedsprocessen. Voorafgaand daaraan willen we stilstaan bij de voortgang in de verduurzaming van de winningen van Vitens Overijssel gedurende de laatste vijf jaar.

Een duurzame drinkwatervoorziening kenmerkt zich in onze ogen door een goede balans tussen wensen van de klant, de effecten op (beïnvloeding) en van (bescherming) de omgeving en een efficiënte bedrijfsvoering (zie ook het hiernavolgende artikel "Inventarisatie duurzaamheid drinkwaterwinning Archemerberg").

Vitens Overijssel liet op basis van deze definitie in 1997 een analyse maken van de duurzaamheid van haar winningen, waarbij gekeken werd naar de aspecten water, bescherming, milieu en bedrijfstechniek. Dit jaar is deze analyse door Accanto op basis van dezelfde criteria nogmaals uitgevoerd, om op die manier twee goed vergelijkbare momentopnamen te krijgen. Het nadeel hiervan is dat in de tussentijdse vijf jaar het denken over duurzaamheid zich verder ontwikkelde en momenteel een aantal aspecten nadrukkelijker naar voren komt dan toen. Dit geldt met name voor de positie van drinkwaterwinning in het watersysteem (zie H₂O nr. 7, pag. 22). Gebleken is dat over de afgelopen vijf jaar de drinkwatervoorziening in Overijssel gemiddeld genomen duurzamer is geworden. Het sluiten van een aantal niet-duurzame winningen leverde daarbij de grootste winst op, waarbij het voorkó-

men van wateroverlast ten gevolge van het sluiten eveneens als onderdeel van een duurzame relatie met de omgeving wordt beschouwd.

Daarnaast is vooruitgang geboekt op het gebied van bescherming door het inzetten van een aantal gebiedsprocessen. Het mede opstellen en uitvoeren van gebiedsvisies voor het

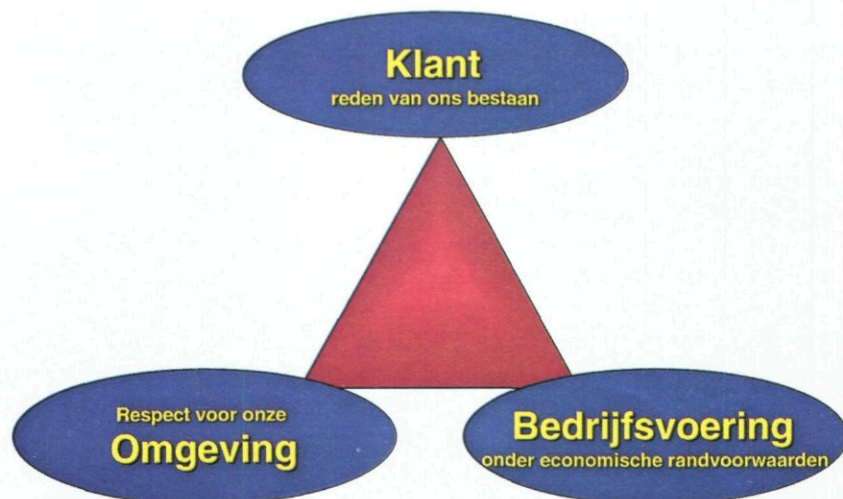
intrekgebied van een aantal winningen is hiervan een treffend voorbeeld. Tenslotte nam door verbeteringen in de bedrijfsvoering (reinwaterkwaliteit en leveringszekerheid) de duurzaamheid van een aantal drinkwaterwinningen toe. Tussen winningen onderling bestaan echter wel grote verschillen, zowel in aanpak als in resultaat. Het is daarom noodzakelijk om per drinkwaterwinning een maatwerk aanpak te volgen, waarbij de beïnvloeding van de omgeving en de bescherming van de drinkwaterwinning centraal staan.

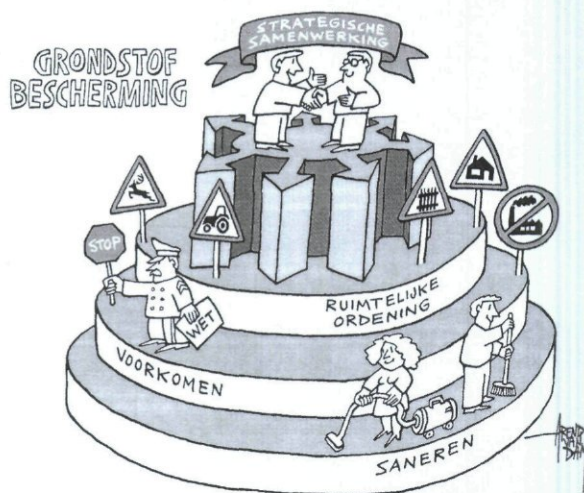
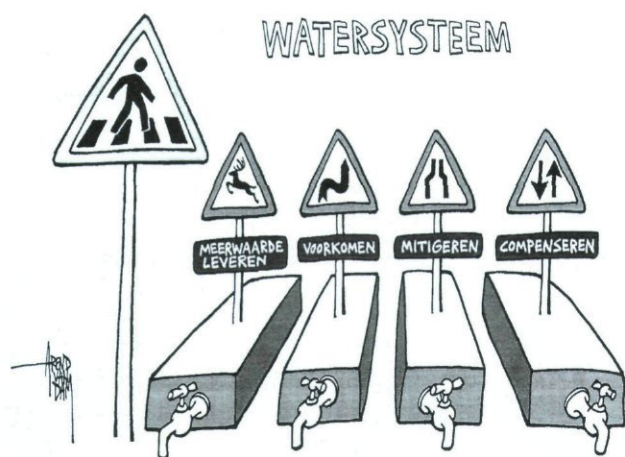
Invloed van waterwinning op de omgeving

Waterwinning heeft hoe dan ook invloed op de (maatschappelijke en fysieke) omgeving. Vitens streeft naar een optimale maatschappelijke verankering van de drinkwatervoorziening in die omgeving, door de negatieve effecten die gepaard gaan met het winnen van drinkwater, zoals verdroging en andere milieueffecten, zo veel mogelijk te beperken. Ze hanteert de volgende voorkeursvolgorde bij de inpassing van duurzame winningen in het watersysteem (zie afbeelding 2):

- Meerwaarde creëren door realisatie van een duurzaam, meervoudig gebruik van de ruimte, dat naast de drinkwaterfunctie ook ruimte biedt voor andere functies;
- Voorkomen van nadelige effecten van de waterwinning - bijvoorbeeld door de manier van waterwinnen aan te passen - als het niet mogelijk blijkt om de meerwaarde te creëren zoals beschreven in de stap hierboven;
- Mitigatie van nadelige effecten - als deze niet op reële wijze te voorkomen zijn - op een manier die zoveel mogelijk aansluit bij het natuurlijke watersysteem;
- Pas als bovenstaande benaderingen niet mogelijk zijn of onvoldoende rendement

Afb. 1: De duurzaamheidsdriehoek.

Afb. 2. Voorkeursvolgorde.

Afb. 3. Grondstofbeschermingsbeleid.

opleveren, wordt overgegaan tot compensatie in financiële zin of anderszins door het aanleggen van nieuwe natuur of het uitruilen van landbouwgronden.

Deze benadering sluit aan bij de uitgangspunten van het waterbeheer nieuwe stijl, waarin de trits vasthouden-bergen-afvoeren centraal staat en afwenteling van problemen als ongewenst wordt beschouwd. De hier gepresenteerde viertrapsfasering wordt voor verschillende functies verschillend ingevuld: effecten op bijvoorbeeld landbouwgebieden zijn vaak beter financieel te compenseren dan effecten op natuurgebieden of bebouwing.

Invloed van de omgeving op de waterwinning

Invloeden vanuit de omgeving hebben tot gevolg dat maatregelen nodig zijn om de grondstof voor drinkwater te beschermen. Een preventieve aanpak begint bij de ruimtelijke ordening. Vitens wil door middel van een proactieve rol en strategische samenwerking met meerdere partners in een gebied invloed uitoefenen op ruimtelijke bestemmingen (in waterwingebieden), waarbij combinatie met grondwatervriendelijke functies voorop staat. Het voorkomen van risico's, middels handhaving van milieuverordeningen, milieuzorgplannen en stimuleringsmaatregelen is een belangrijke tweede pijler onder het beschermingsbeleid. Waar ook deze weg geen duurzame oplossing biedt zet het bedrijf in op het wegnemen van de bedreiging door monitoring en waar nodig sanering van verontreinigingsbronnen (zie afbeelding 3).

Als ondanks genoemde inspanningen de kwaliteit van de grondstof voor de bereiding van drinkwater niet kan worden gewaarborgd, dan is verplaatsing van de winning een optie.

Om het beschermingsbeleid (en dus het ruimtelijk beleid) vorm te geven gaat Vitens uit van strategische samenwerking met andere partijen in de omgeving.

Strategische samenwerking

Vitens vindt strategische samenwerking met partners in gebiedsprocessen essentieel, omdat een publiek waterbedrijf continu in dialoog moeten blijven met de omgeving. Onderdeel van deze dialoog is het zoeken naar de juiste weging van de verschillende aspecten die in de duurzaamheidsbalans een rol spelen. Vanuit verschillende perspectieven of belangen zal het accent hierbij op verschillende aspecten liggen. Op basis van kennis van deze perspectieven kan het waterbedrijf met andere partijen het gesprek aangaan over duurzame drinkwaterwinningen en hun plaats in het watersysteem en de ruimtelijke ordening. Dat dit gesprek soms tot pittige discussies leidt, is een teken dat met deze aanpak daadwerkelijk de kern wordt geraakt. Een goed voorbeeld hiervan is het onderzoek naar (nieuwe) drinkwaterwinningen in Twente, dat door Provincie Overijssel, Waterschap Regge & Dinkel en Vitens recent gezamenlijk is opgestart. Onderdeel van dit onderzoek is het vaststellen van een gezamenlijk toetsingskader voor de afweging van verschillende potentiële locaties voor (toekomstige) drinkwaterwinningen in Twente.

Actieve houding: van doel naar middel

Water en ruimtelijke ordening op elkaar afstemmen is dus ook een zaak van waterbedrijven. Vitens geeft met een heldere koers, die vastgelegd is in het Lange Termijn Plan-Drinkwatervoorziening een beleidskader aan waarbinnen dat vorm gegeven kan worden. Het zwaartepunt ligt daarbij in het elkaar kunnen vinden (door goede contacten bij

gemeenten, waterschappen en provincies) en respect voor ieders inbreng.

Een gezamenlijke doelrealisatie betekent bijstelling van de afzonderlijke doelstellingen. Om waterwinning van doel (van waterbedrijven) naar (ieders) middel op te schalen is een actieve en participatieve houding van drinkwaterbedrijven noodzakelijk. De sector kan het zich niet veroorloven om figuurlijk achterover te leunen en te wachten op de ontwikkelingen die komen gaan, maar zal zich moeten profileren als actief partner in gebiedsprocessen (zie ook het H₂O-themanummer nr. 11 van 31 mei jl., pag. 12 en pag. 19). De strategische samenwerking met een waterbedrijf wordt voor maatschappelijke partners vooral interessant, als dat waterbedrijf ook daadwerkelijk actief meedenkt over de vele mogelijkheden die ze zelf in huis heeft.